

บทความวิจัย

การพัฒนาวิทยานิพนธ์นักเรียน โรงเรียนชุมชนบ้านตูม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ

ศิริศักดิ์ พันธวงษ์, ผศ.ดร.วันเพ็ญ นันทะศรี, และรศ.ดร.วาโร เพ็งสวัสดิ์

สาขาการบริหารและพัฒนาการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

จังหวัดสกลนคร 47000

อีเมล: sirisakpan604@gmail.com โทร. 080-7635688

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษาสภาพ และปัญหาวิทยานิพนธ์นักเรียน 2) หาแนวทางการพัฒนาวิทยานิพนธ์นักเรียน และ 3) ติดตามผลการพัฒนาวิทยานิพนธ์นักเรียนโรงเรียนชุมชนบ้านตูม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วยผู้อำนวยการโรงเรียน ครู ผู้ปกครองนักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 29 คน และนักเรียนกลุ่มเป้าหมายการพัฒนา จำนวน 22 คน โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ สภาพปัญหา และแนวทางในการพัฒนาวิทยานิพนธ์นักเรียนมีค่าดัชนีความสอดคล้อง 1.00 แบบประเมินพฤติกรรมมีค่าดัชนีความสอดคล้อง ระหว่าง 0.85 ถึง 1.00 แบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียน มีดัชนีความสอดคล้อง 1.00 และแบบสอบถามเพื่อใช้ในการประเมินการพัฒนาวิทยานิพนธ์นักเรียนมีดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.85 ถึง 1.00 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพและปัญหาวิทยานิพนธ์นักเรียน พบว่า 1.1) สภาพเกี่ยวกับวิทยานิพนธ์นักเรียน พบว่า นักเรียนส่วนหนึ่งมีผลพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ในด้าน ด้านการแต่งกาย ด้านการรักษาความสะอาดห้องเรียน ด้านการรักษาความสะอาดบริเวณรับผิดชอบ และด้านการแสดงความเคารพ 1.2) ปัญหาเกี่ยวกับวิทยานิพนธ์นักเรียน พบว่า ปัจจัยที่เป็นสาเหตุของพฤติกรรมนักเรียน ได้แก่ ปัจจัยทางโรงเรียน ปัจจัยทางครอบครัว และปัจจัยด้านนักเรียน 2) แนวทางการพัฒนาวิทยานิพนธ์นักเรียนมี 4 แนวทาง ประกอบด้วย 2.1) การประชุมแบบมีส่วนร่วม 2.2) กิจกรรมการพัฒนาวิทยานิพนธ์นักเรียน ได้แก่ กิจกรรมแต่งกายดี คือศักดิ์ศรีของบัวตูม กิจกรรมเด็กไทย 4.0 ใส่ใจมารยาท กิจกรรมห้องเรียนน่าอยู่ บรรยากาศน่าเรียน กิจกรรมโรงเรียนสีเขียว รักสิ่งแวดล้อม และกิจกรรมกระฉกเงา คู่คิด และ 2.3) การนิเทศภายในแบบการประชุมนิเทศ 3) ผลการติดตามการพัฒนาวิทยานิพนธ์นักเรียนพบว่า การพัฒนาวิทยานิพนธ์นักเรียนหลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนา

คำสำคัญ: การพัฒนาวิทยานิพนธ์นักเรียน

**DEVELOPMENT OF STUDENT DISCIPLINE AT CHUMCHONBANTOOM SCHOOL
UNDER BUENGKAN PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE**

Sirisak Pantawong, Asst. Prof. Dr. Wanpen Nantasri and Assoc. Prof. Dr. Waro Phengsawat

The Mater of Education Degree in Educational Administration and Development

Faculty of Education, Sakon Nakhon Rajabhat University 47000

E-mail: sirisakpan604@gmail.com Tel. 080-7635688

Abstract

The objectives of this study were to: 1) investigate the state and issues in student discipline, 2) propose the guidelines of student discipline development and 3) monitor the results of student discipline development at Chumchonbantoom School under Buengkan Primary Educational Service Area Office. The sample groups of this action research comprised 29 participants, including the school director, teachers, parents, basic education school committees as well as 22 target students. The instruments used in data collection included an interview form of the state, issues and solutions of student discipline which obtained the Item-Objective Congruence (IOC) index at 1.00, a behavior evaluation form which obtained the IOC index between 0.85-1.00, a behavior observation form which obtained the IOC index at 1.00, and a questionnaire on student discipline development evaluation which obtained the IOC index between 0.85-1.00. Statistics used in data analysis were percentage, mean and standard deviation.

The findings show that, 1) The state and issues of student discipline were as follows 1.1) The state of student discipline revealed undesirable behaviors in appearance, classroom environment, keeping clean in areas of responsibility and respect. 1.2) the issues of student discipline showed the factors affected students' behaviors, namely school, family and students. 2.) the guidelines for student discipline development included: 2.1) participatory meeting, 2.2) student discipline development activities, including dressing properly, good manner, appropriate classroom environment to support learning, green school and peer assist program, and 2.3) internal supervision meeting. 3) The results of student discipline development monitoring found that the students showed higher discipline after the development than before the development

Keywords: *Student Discipline Development*

คำขอบคุณ ACKNOWLEDGEMENT : งานวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตรการบริหารและพัฒนาการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

บทนำ (Introduction)

ภายใต้พลวัตของโลกในศตวรรษที่ 21 ที่มีการเปลี่ยนแปลงของบริบทเศรษฐกิจและสังคมโลก อันเนื่องมาจากการปฏิวัติดิจิทัล การเปลี่ยนแปลงสู่อุตสาหกรรม 4.0 รวมทั้งผลกระทบของการเป็นประชาคมอาเซียน และความต้องการกำลังคนที่มีทักษะในศตวรรษที่ 21 ประกอบกับพฤติกรรมของประชากรที่มีการเปลี่ยนไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ รวมทั้งระบบการศึกษาที่ยังมีปัญหามากมายประการ นับตั้งแต่ปัญหาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษา และการบริหารจัดการการศึกษาของสถานศึกษาที่ยังไม่เหมาะสมขาดความคล่องตัว รวมทั้งปัญหาด้านคุณธรรม จริยธรรมและการขาดความตระหนักถึงความสำคัญของการมีวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต และการมีจิตสาธารณะ ซึ่งส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษา จำเป็นจะต้องมีการปรับเปลี่ยนให้สนองและรองรับต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 54 ได้กำหนดแนวนโยบายพื้นฐานของรัฐธรรมนูญว่าด้วยการดำเนินการตามนโยบายด้านการศึกษา โดยรัฐต้องดำเนินการให้เด็กเล็กได้รับการดูแลและพัฒนา ก่อนเข้ารับการศึกษาเพื่อพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมวัย และตามแผนการศึกษาชาติที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีวินัย ภูมิใจในชาติ สามารถเชี่ยวชาญได้ตามความถนัดของตน และมีความรับผิดชอบต่อครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ (ทรงกลด หิรัญเกิด, 2561)

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ เพื่อให้เกิดกับผู้เรียนเมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐานและมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ และด้านลักษณะอันพึงประสงค์ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลเมืองโลกมีดังนี้ 1) รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2) ซื่อสัตย์สุจริต 3) มีวินัย 4) ใฝ่เรียนรู้ 5) อยู่อย่างพอเพียง 6) มุ่งมั่นในการทำงาน 7) รักความเป็นไทย และ 8) มีจิตสาธารณะ ทั้งนี้เพื่อการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม เสริมสร้างให้ผู้เรียนเป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกในการทำประโยชน์เพื่อสังคม สามารถจัดการตนเองและอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข แบ่งเป็น 3 ลักษณะ คือ 1) กิจกรรมแนะแนว 2) กิจกรรมนักเรียน และ 3) กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

การเสริมสร้างวินัยนักเรียนเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ที่ต้องการให้เกิดขึ้น กับพลเมืองไทย ซึ่งมักจะเป็นผู้ที่คิดก่อนทำเสมอว่าสิ่งที่ทำนั้นส่งผลกระทบหรือเกิดผล เสียต่อคนอื่นหรือไม่ และไม่ถือเอาความพอใจความสะดวกสบายของตนเพียงฝ่ายเดียว โดยไม่ได้คำนึงถึงผลร้ายที่จะเกิดขึ้นแก่คนอื่นหรือสังคมส่วนรวม ตัวอย่าง เช่น ปัญหาน้ำท่วม ปัญหาการจราจร และปัญหาการขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นคนที่ขาดวินัยในตนเองและต่อส่วนรวม เนื่องจากเห็นแก่ประโยชน์และความสบายส่วนตนหรือที่เรียกว่าการเห็นแก่ตัวมากจนลืมคิดถึงประโยชน์ส่วนรวม ดังนั้น ความมีวินัยในตนเองและต่อส่วนรวม จึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาประเทศชาติ (เรื่องทรัพย์สิน ติดมา, 2551)

โรงเรียนชุมชนบ้าน มีเขตพื้นที่บริการ 4 หมู่บ้าน ผู้ปกครองส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา ปลูกยางพาราและอาชีพรับจ้าง ด้วยสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทำให้สินค้าด้านการเกษตรตกต่ำ ส่งผลให้ผู้ปกครองนักเรียนส่วนใหญ่ต้องเดินทางไปประกอบอาชีพรับจ้างที่กรุงเทพมหานคร โดยปล่อยให้ลูกหลานอาศัยอยู่กับ ปู่ ย่า ตา และยาย ซึ่งมีอายุมากแล้วต้องเลี้ยงดูลูกหลานหลายคนในขณะเดียวกัน ทำให้การดูแลเอาใจใส่ไม่ทั่วถึงเท่าที่ควร ส่งผลให้เด็กเหล่านี้มีพฤติกรรมไปในทางที่ไม่พึงประสงค์เช่น คบเพื่อนไม่ดี เชื่อและทำตามเพื่อน เกิดพฤติกรรมลอกเลียนแบบในสิ่งที่ไม่เหมาะสม ขาดความมีวินัยในตนเองและต่อส่วนรวม ซึ่งการขาดวินัยในตัวเองก่อให้เกิดปัญหาต่อสังคม จากการสำรวจปัญหาการขาดวินัยของนักเรียนในปีการศึกษา 2563 ของโรงเรียนชุมชนบ้านตุม อำเภอโซ่พิสัย จังหวัดบึงกาฬพบว่า นักเรียนบางส่วนยังขาดความมีวินัยใน

ตนเองในด้านการแต่งกาย โดยแต่งกายไม่ถูกระเบียบของโรงเรียน และไม่ให้ความร่วมมือในการทำความสะอาดห้องเรียนในวันที่เป็นเวรประจำวัน ตลอดจนการไม่ให้ความร่วมมือในการทำความสะดวกเขตพื้นที่รับผิดชอบ ทำให้เขตพื้นที่รับผิดชอบไม่สะอาด มีเศษใบไม้และเศษขยะ นอกจากนี้นักเรียนยังขาดในเรื่องของการแสดงกิริยามารยาทและการมีสัมมาคารวะที่ถูกต้อง (ศิริศักดิ์ พันธวงษ์, 2563)

จากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงความสำคัญในการแก้ไขและพัฒนาวินัยนักเรียน เพื่อให้การจัดการศึกษาบรรลุวัตถุประสงค์ ซึ่งการจัดการศึกษาในปัจจุบันต้องเน้นทั้งในด้านความรู้และส่งเสริม ฝึกฝนให้ผู้เรียนเป็นคนดี มีคุณธรรม และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดมาตรฐานการศึกษาเพื่อประเมินคุณภาพภายในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านคุณภาพศิษย์ ตัวบ่งชี้ที่ 1 ผู้เรียนเป็นคนดี โดยให้คำอธิบายว่า ผู้เรียนดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า มีน้ำใจไมตรี มีจิตอาสา และมีการพัฒนาคุณธรรมด้านต่างๆ อาทิ วินัย สติ กตัญญู เมตตา อดทน ซื่อสัตย์ ประหยัด ขยัน ไม่เห็นแก่ตัว ฯลฯ ผ่านการทำงาน ทำกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการพัฒนาการจัดกิจกรรมที่เสริมสร้างวินัยนักเรียน ไม่เช่นนั้นนักเรียนจะไม่มีระเบียบวินัยทั้งต่อตนเองและต่อสังคม ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อสังคมตามไปด้วย เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญที่จะต้องพัฒนา การดำเนินงานพัฒนาวินัยนักเรียนในด้านความรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวม รวมทั้งด้านการแสดงความเคารพ เพื่อจะช่วยพัฒนาปรับปรุงและเสริมสร้างความมีวินัยของนักเรียนโรงเรียนชุมชนบ้านตูม อำเภอโซ่พิสัย จังหวัดบึงกาฬให้เป็นคนเก่ง คนดี มีคุณธรรมจริยธรรม และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่สังคมคาดหวังเพื่อที่จะได้เติบโตเป็นพลเมืองที่ของชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ (Objective of the Research)

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัยไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาวินัยนักเรียน โรงเรียนชุมชนบ้านตูม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ
2. เพื่อหาแนวทางการพัฒนาวินัยนักเรียนโรงเรียนชุมชนบ้านตูม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ
3. เพื่อติดตามผลการพัฒนาวินัยนักเรียน โรงเรียนชุมชนบ้านตูม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ

วิธีวิจัย (Research Methodology)

การวิจัยครั้งนี้ ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ ผู้อำนวยการโรงเรียน คณะครู นักเรียน ผู้ปกครอง นักเรียน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนชุมชนบ้านตูม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ ปีการศึกษา 2563 จำแนกได้ 2 กลุ่มดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 29 คน ประกอบด้วย
 - 1.1 ผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 1 คน
 - 1.2 ครูโรงเรียนชุมชนบ้านตูม จำนวน 11 คน
 - 1.3 ตัวแทนผู้ปกครองนักเรียนกลุ่มเป้าหมายจำนวน 15 คน
 - 1.4 ตัวแทนคณะกรรมการสถานศึกษา ซึ่งได้มาโดยการเลือกเจาะจง จำนวน 2 คน คือ ประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและกรรมการซึ่งเป็นตัวแทนของผู้นำชุมชน
2. กลุ่มเป้าหมายการพัฒนา

2.1 กลุ่มเป้าหมายการพัฒนาได้แก่ นักเรียนที่มีพฤติกรรมที่กระทำผิดวินัยของโรงเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 22 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้จำแนกการใช้เครื่องมือตามลักษณะของการดำเนินงานที่มีความสอดคล้องกับกรอบแนวคิดการวิจัย และให้สอดคล้องกับความมุ่งหมายที่กำหนดไว้ เพื่อพัฒนาวินัยนักเรียนโรงเรียนชุมชนบ้านตูม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ ดังนี้ 1) แบบสัมภาษณ์สภาพปัญหา และแนวทางในการพัฒนาวินัยนักเรียน มีดัชนีความสอดคล้อง 1.00 2) แบบบันทึกการประชุม ที่ใช้ในการปรึกษาหารือเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการวิจัย ที่เกี่ยวกับนักเรียนและแนวทางการดำเนินการพัฒนาวินัยนักเรียน มีดัชนีความสอดคล้อง 1.00 3) แบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียน จำนวน 2 ด้าน คือ วินัยในตนเอง และวินัยต่อส่วนรวม มีดัชนีความสอดคล้อง 1.00 4) แบบสอบถามเพื่อใช้ในการประเมินการพัฒนาวินัยนักเรียน จำนวน 2 ด้าน ประกอบด้วย วินัยในตนเองและวินัยต่อส่วนรวม มีดัชนีความสอดคล้อง 0.97 โดยใช้เกณฑ์การแปลความหมายของคะแนนเฉลี่ยตามเกณฑ์ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553) 4.51 - 5.00 มากที่สุด 3.51 - 4.50 มาก 2.51 - 3.50 ปานกลาง 1.51 - 2.50 น้อย 1.00 - 1.50 น้อยที่สุด และ 5) แบบประเมินพฤติกรรมเพื่อใช้ในการประเมินการพัฒนาวินัยนักเรียน จำนวน 2 ด้าน ประกอบด้วย วินัยในตนเอง และวินัยต่อส่วนรวม มีดัชนีความสอดคล้อง 0.97

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล (Research Conclusion and Discussion)

1. ศึกษาสภาพ และปัญหา เกี่ยวกับวินัยนักเรียน โรงเรียนชุมชนบ้านตูม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบึงกาฬ พบว่า

1.1 สภาพเกี่ยวกับวินัยนักเรียน ผู้วิจัยและผู้ให้ข้อมูลได้ดำเนินการสังเกตพฤติกรรมเพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับวินัยนักเรียนโรงเรียนชุมชนบ้านตูม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ โดยใช้แบบสังเกต ดังนี้ พบพฤติกรรมที่มีปัญหาของนักเรียน คือ ไม่ให้ความร่วมมือในการร่วมกิจกรรมลงทำความสะอาดห้องเรียนและเขตพื้นที่ที่ตนรับผิดชอบ นักเรียนชอบใส่ถุงเท้าและรองเท้า และไว้ทรงผมไม่ถูกระเบียบของโรงเรียน อีกทั้งกรณีที่มีผู้ปกครองหรือผู้ใหญ่เข้ามาในโรงเรียน นักเรียนไม่ใส่ใจไม่ตระหนักถึงการแสดงความเคารพต่อผู้ใหญ่ และในบางกลุ่มยังมีการใช้คำพูดที่ไม่สุภาพ (ผู้อำนวยการโรงเรียน, สังเกต, 10 กรกฎาคม 2563) ซึ่งยังพบว่านักเรียนมีพฤติกรรมที่มีปัญหา คือ การไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียน ไม่รับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย การรักษาความสะอาดห้องเรียนและบริเวณเขตที่รับผิดชอบ การใช้คำพูดระหว่างเพื่อนและครูยังไม่เหมาะสม (ครู, สังเกต, 11 กรกฎาคม 2563) และพฤติกรรมที่พบ คือ นักเรียนไม่ให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่างๆ ไม่ให้ความสำคัญกับกฎระเบียบของโรงเรียน และมีการใช้คำพูดที่เหมาะสม (ครู, สังเกต, 11 กรกฎาคม 2563) จากการสังเกต เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเกี่ยวกับวินัยนักเรียน โรงเรียนชุมชนบ้านตูม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ สรุปได้ว่า นักเรียนบางส่วนมีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ด้านที่บกพร่องชัดเจนดังนี้ 1) ด้านการแต่งกายไม่ถูกต้องตามกฎ ระเบียบและข้อบังคับของโรงเรียน ปลอยเสื้อออกนอกกางเกงไว้ผมยาว สวมใส่เครื่องประดับ สวมถุงเท้าไม่ถูกระเบียบ ชอบเหยียบส้นรองเท้า แต่งกายชุดลูกเสือเนตรนารีไม่ถูกระเบียบ และไม่รักษาความสะอาดเครื่องแต่งกายให้สะอาด 2) ด้านการทำความสะอาดห้องเรียน นักเรียนไม่ร่วมกิจกรรมตามเวลาหยุดพักกัน ร่วมปฏิบัติกิจกรรมไม่เต็มเวลาที่กำหนด ห้องเรียนไม่สะอาด ไม่เทขยะและไม่ล้างถังขยะ วางถังขยะไม่เป็นระเบียบและเมื่อใช้อุปกรณ์แล้วไม่ล้างอุปกรณ์ให้เป็นระเบียบ 3) ด้านการทำความสะอาดบริเวณรับผิดชอบ นักเรียนไม่เข้าร่วมกิจกรรมตามเวลาที่กำหนด ไม่ตั้งใจปฏิบัติกิจกรรม ปฏิบัติกิจกรรมไม่เต็มตามเวลาที่กำหนด พื้นที่ที่รับผิดชอบไม่สะอาดและไม่เก็บรักษาและล้างอุปกรณ์ให้เป็นระเบียบ 4) ด้านการแสดงความเคารพ ผู้เรียนไม่กล้าแสดงความเคารพขณะที่อยู่

โรงเรียน และเมื่อมีแขกเข้ามาในโรงเรียนหรือผู้ปกครองเข้ามาผู้เรียนมักจะเขินอายไม่กล้าแสดงความคิดเห็น แต่ผู้เรียนมักใช้คำพูดที่ไม่สุภาพในการสนทนา

1.2 ปัญหาเกี่ยวกับวินัยนักเรียน ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาวินัยนักเรียนโรงเรียนชุมชนบ้านตูม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ ดังนี้ ปัญหาที่จำเป็นต้องแก้ไขเร่งด่วน คือ กิริยามารยาท การมีสัมมาคาราวะ การแต่งกาย และการทำความสะอาด เพราะมีนักเรียนบางกลุ่มขาดความตระหนักในการแสดงกิริยามารยาทและการมีสัมมาคาราวะที่ถูกต้อง รวมทั้งขาดความรับผิดชอบต่อตนเองและต่อส่วนรวม ครูควรมีการควบคุมนักเรียน ตรวจเช็คชื่อเวลาร่วมกิจกรรม และมีการติดตามนักเรียนที่ขาดการร่วมอย่างต่อเนื่อง (ประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน, สัมภาษณ์ 11 กรกฎาคม 2563) โรงเรียนได้จัดทำระเบียบสถานศึกษาเกี่ยวกับระเบียบวินัยนักเรียน เพื่อเป็นแนวทางและเกณฑ์ในการควบคุม กำกับดูแลความประพฤติของนักเรียน โดยเป็นไปตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการที่เน้นให้นักเรียนเป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข แต่ยังมีนักเรียนบางกลุ่มที่มีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ ไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียน เช่น การแต่งกายไม่ถูกต้องตามระเบียบของโรงเรียน การรักษาความสะอาดห้องเรียนและเขตพื้นที่รับผิดชอบ รวมถึงการแสดงกิริยามารยาทและการมีสัมมาคาราวะ ทั้งนี้ก็ต้องอาศัยความร่วมมือจากครูที่ปรึกษาช่วยกำกับดูแลนักเรียน (ผู้อำนวยการโรงเรียน, สัมภาษณ์ 11 กรกฎาคม 2563) และนักเรียนส่วนใหญ่ยังขาดระเบียบวินัย ปัญหาที่ต้องแก้ไขเร่งด่วน คือ การแสดงความคิดเห็น นักเรียนไม่ค่อยให้ความเคารพผู้ใหญ่ ทั้งผู้ปกครอง คุณครูและเพื่อนนักเรียนด้วยกัน การแต่งกาย ปัจจุบันนักเรียนแต่งกายไม่ถูกระเบียบของโรงเรียน และด้านการรักษาความสะอาด นักเรียนยังขาดการรักษาความสะอาด ทั้งขยะไม่เป็นที่ (ครู, สัมภาษณ์ 11 กรกฎาคม 2563) จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาวินัยนักเรียนโรงเรียนชุมชนบ้านตูม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ สรุปได้ว่า ปัญหาเกี่ยวกับวินัยนักเรียน ผู้วิจัยและผู้ให้ข้อมูลเห็นว่า นักเรียนกลุ่มหนึ่งมีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ในด้านวินัยชัดเจน ได้แก่ 1) ปัญหาด้านโรงเรียน การทำงานด้านวินัยของนักเรียน ทางโรงเรียนยังขาดความร่วมมือจากบุคลากรในโรงเรียนอย่างจริงจัง ครูผู้รับผิดชอบยังไม่มีรูปแบบคู่มือการพัฒนาวินัยนักเรียน ที่ใช้ในการดำเนินการไปในทางเดียวกัน และการปฏิบัติงานด้านวินัยนักเรียนยังขาดความเชื่อมโยงการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน 2) ปัญหาด้านครอบครัว ด้วยยุคที่เศรษฐกิจตกต่ำส่งผลให้ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวไม่ค่อยดี ผู้ปกครองต้องไปทำงานต่างจังหวัด ทำให้ต้องปล่อยให้ลูกหลานต้องอยู่กับผู้สูงอายุ ทำให้การดูแลเอาใจใส่ไม่ดีเท่าที่ควร และ 3) ปัญหาด้านนักเรียน นักเรียนไม่ตระหนักเห็นถึงความสำคัญของความมีวินัยและขาดแรงจูงใจในการปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามระเบียบของโรงเรียน

2. แนวทางการพัฒนาวินัยนักเรียนโรงเรียนชุมชนบ้านตูม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ พบว่า

แนวทางการพัฒนาวินัยนักเรียน จำนวน 3 แนวทาง ประกอบด้วย 1) การประชุมแบบมีส่วนร่วม 2) กิจกรรมการพัฒนาวินัยนักเรียน ได้แก่ 2.1) กิจกรรมแต่งกายดี คือ ศักดิ์ศรีของบัวตูม 2.2) กิจกรรมเด็กไทย 4.0 ใส่ใจมารยาท 2.3) กิจกรรมห้องเรียนน่าอยู่ บรรยากาศน่าเรียน 2.4) กิจกรรมโรงเรียนสีเขียว รักสิ่งแวดล้อม และ 2.5) กิจกรรมกระเจองาคูคิด 3.) การนิเทศภายในแบบการประมุขนิเทศเพื่อให้การดำเนินการพัฒนาวินัยนักเรียน จำนวน 2 ด้าน 1) ด้านวินัยในตนเอง และ 2) ด้านวินัยต่อส่วนรวม

3. ผลการติดตามการพัฒนาวินัยนักเรียน โรงเรียนชุมชนบ้านตูม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ พบว่า

จากการดำเนินงานตามแนวทางการพัฒนาวินัยนักเรียน ช่วยทำให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านวินัยดีขึ้น จากผลการพัฒนาวินัยนักเรียนสูงกว่าก่อนการพัฒนาวินัยนักเรียน ดังผลการติดตามดังนี้

3.1 ผลการติดตามก่อนการปฏิบัติงาน

ผลการติดตามก่อนการปฏิบัติงาน เพื่อพัฒนาวิทยากรตามแนวทางการพัฒนาวิทยากร ดังนี้

3.1.1 จากการประชุมผู้วิจัย และคณะครูทุกคนโดยคิดเป็นร้อยละ 98 มีความเห็นว่าโครงการพัฒนาวิทยากรเป็นโครงการที่ดี เพื่อจะนำมาใช้ในการแก้ปัญหาพฤติกรรมนักเรียนที่ไม่เหมาะสมและยินดีให้ความร่วมมือในการดำเนินการตามโครงการ

3.1.2 จากการสัมภาษณ์ครู ผู้ปกครองนักเรียน ตัวแทนคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ร้อยละ 98 เห็นด้วยที่มีการจัดทำโครงการพัฒนาวิทยากร และมีการดำเนินการจัดกิจกรรมพัฒนาวิทยากรอย่างจริงจัง และเห็นความสำคัญของการพัฒนาวิทยากร เพื่อให้ให้นักเรียนมีวินัยมากขึ้น ซึ่งจะเห็นได้จากบันทึกการประชุม ดังนี้ ในการประชุมครั้งนี้เป็นสิ่งที่ดี เพราะเป็นโครงการที่ทำให้โรงเรียนและชุมชนได้มีโอกาสได้พูดคุยกับคุณครู ได้รู้จักกิจกรรมของโรงเรียนและจะได้ร่วมกันพัฒนานักเรียนให้เป็นเด็กดี (ผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์ 13 กรกฎาคม 2563) ซึ่งการประชุมทำให้มองเห็นปัญหาที่เกิดขึ้นและการแก้ปัญหาระหว่างผู้ปกครองและคณะครู ซึ่งนำไปสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ (ครู, สัมภาษณ์ 13 กรกฎาคม 2563) และการร่วมประชุมในครั้งนี้ ทำให้ผู้ปกครองตระหนักถึงการพัฒนาลูกหลานของตนเองร่วมกับโรงเรียนและได้ทราบข้อมูลการพัฒนา (ผู้ปกครอง, สัมภาษณ์ 13 กรกฎาคม 2563)

3.1.3 จากการประชุมเพื่อวางแผนพบว่า ผู้ประชุมร้อยละ 98 เห็นด้วยในการกำหนดแนวทางในการพัฒนาวิทยากร จำนวน 2 ด้าน ได้แก่ 1) วินัยในตนเอง และ 2) วินัยต่อส่วนรวม ดังนั้นได้ร่วมกันกำหนดกิจกรรมที่จะดำเนินการพัฒนาวิทยากร ตามโครงการพัฒนาวิทยากร ซึ่งมีกิจกรรมย่อย 5 กิจกรรม ได้แก่ 1) กิจกรรมแต่งกายดี คือศักร์ศรีของบัวตูม 2) กิจกรรมห้องเรียนน่าอยู่ บรรยากาศน่าเรียน 3) กิจกรรมโรงเรียนสีเขียว รักสิ่งแวดล้อม 4) กิจกรรมเด็กไทย 4.0 ใส่ใจมารยาท และ 5) กิจกรรมกระเจ๊กใจดี

3.2 ผลการติดตามระหว่างกระบวนการปฏิบัติงาน

ผลติดตามการปฏิบัติงานการดำเนินการตามโครงการพัฒนาวิทยากรชุมชนบ้านตูม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ ประจำปีการศึกษา 2563 ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี จากผู้อำนวยการโรงเรียน คณะครูทุกคน ผู้ร่วมโครงการ คือ นักเรียนกลุ่มเป้าหมายการพัฒนา ผู้ปกครองนักเรียนกลุ่มเป้าหมายการพัฒนา ทำให้โครงการดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นไปตามระยะเวลาที่กำหนด

3.3 ผลการติดตามหลังการปฏิบัติงาน

ผลการติดตามหลังการปฏิบัติงาน โดยการประเมินผลการพัฒนาวิทยากร จำนวน 2 ด้าน ได้แก่ 1) วินัยในตนเอง ประกอบด้วย ความรับผิดชอบ ความมุ่งมั่น ความเชื่อมั่นในตนเอง และ 2) วินัยต่อส่วนรวม ประกอบด้วย ปฏิบัติตามระเบียบของโรงเรียน การเคารพสิทธิของผู้อื่น ความเสียสละ ความเป็นผู้นำ นักเรียนกลุ่มเป้าหมายพัฒนามีพฤติกรรมพัฒนาวิทยากรไปในทางที่ดีขึ้น ซึ่งก่อนการพัฒนาวิทยากร โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.37$) โดยเฉลี่ยร้อยละ 48.10 หลังการพัฒนาวิทยากรอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.33$) โดยเฉลี่ยร้อยละ 86.52 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าพฤติกรรมด้านการพัฒนาด้านการแต่งกาย ก่อนการพัฒนาอยู่ในระดับ น้อย ($\bar{X} = 2.40$) โดยเฉลี่ยร้อยละ 48.04 หลังการพัฒนาวิทยากร อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.71$) โดยเฉลี่ยร้อยละ 94.03 พฤติกรรมการพัฒนาวิทยากรด้านการทำความสะอาดห้องเรียนก่อนการพัฒนาอยู่ในระดับ น้อย ($\bar{X} = 2.32$) โดยเฉลี่ยร้อยละ 46.36 หลังการพัฒนาวิทยากร อยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X} = 4.69$) โดยเฉลี่ยร้อยละ 93.79 พฤติกรรมด้านการพัฒนาวิทยากรด้านการทำความสะอาดบริเวณรับผิดชอบก่อนการพัฒนาอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 2.53$) โดยเฉลี่ยร้อยละ 51.24 หลังการพัฒนาวิทยากร อยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X} = 4.64$) โดยเฉลี่ยร้อยละ 92.82 พฤติกรรมด้านการพัฒนาวิทยากรด้านการแสดง

ความเคารพก่อนการพัฒนาอยู่ในระดับ น้อย ($\bar{X} = 2.40$) โดยเฉลี่ยร้อยละ 44.74 หลังการพัฒนาวิทยานิพนธ์นักเรียนอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.28$) โดยเฉลี่ยร้อยละ 65.44 ซึ่งพบว่ามีวินัยด้านการแสดงความเคารพ อยู่ระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.28$) โดยเฉลี่ยร้อยละ 65.43 ซึ่งต่ำกว่าด้านอื่น ๆ หลังการพัฒนาวิทยานิพนธ์นักเรียนในวงรอบที่ 2 โดยการดำเนินกิจกรรมกระจกเงาคู่คิด ซึ่งดำเนินการตั้งแต่ 2 กันยายน 2563 ถึง 25 กันยายน 2563 พบว่า ด้านการแสดงความเคารพ โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก มีค่าเฉลี่ยโดยรวม ($\bar{X} = 4.44$) โดยเฉลี่ยร้อยละ 88.78

อภิปรายผล

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ เพื่อพัฒนาวิทยานิพนธ์นักเรียนโรงเรียนชุมชนบ้านตูม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ ผู้วิจัยนำผลการวิจัยมาอภิปราย ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพ และปัญหาเกี่ยวกับวินัยนักเรียนโรงเรียนชุมชนบ้านตูม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ พบว่า

1.1. สภาพเกี่ยวกับวินัยนักเรียนโรงเรียนชุมชนบ้านตูม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ พบว่า นักเรียนส่วนหนึ่งมีผลพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ในด้านวินัยในตนเอง ได้แก่ ด้านการแต่งกาย วินัยต่อส่วนรวม ได้แก่ ด้านการรักษาความสะอาดห้องเรียน ด้านการรักษาความสะอาดบริเวณรับผิดชอบ และด้านการแสดงความเคารพ สอดคล้องกับการวิจัยของรชตะ ขาวดี (2556) ได้วิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาการดำเนินงานเสริมสร้างวินัยนักเรียนโรงเรียนสหราษฎร์รังสฤษดิ์ สังกัดสำนักงานมัธยมศึกษา เขต 21 พบว่า นักเรียนยังไม่มีวินัยเท่าที่ควร โดยเฉพาะที่เห็นชัดเจนคือ ด้านการแต่งกายที่ยังไม่ถูกต้อง การนำเสื้อออกนอกกางเกง การไม่สวมรองเท้านักเรียนมาโรงเรียน การใส่เครื่องประดับมาโรงเรียน เช่น ต่างหู ในด้านการตรงต่อเวลา การไม่มาเข้าแถวหรือมาเข้าแถวไม่ทันเวลา ส่งงานไม่ตรงเวลา ด้านความสะอาดการไม่รับผิดชอบในการทำเขตพื้นที่รับผิดชอบ ซึ่งปัญหาเกิดจากการไม่มีระเบียบข้อบังคับที่ไม่ชัดเจน การเรียกร้องความสนใจ การเลียนแบบเพื่อน การไม่เห็นความสำคัญของวินัย หากไม่ตระหนักเห็นความสำคัญของหน้าที่ของตนเอง ผู้ปกครองขาดการเอาใจใส่ดูแลบุตรหลานอย่างใกล้ชิด ครูขาดการเอาใจใส่ ดูแลอย่างใกล้ชิด ขาดแรงจูงใจในการปฏิบัติตนในการปฏิบัติตนให้ถูกวินัยของโรงเรียน สอดคล้องกับการวิจัยของทำนอง คะสุดใจ (2556) ได้วิจัยการพัฒนาวิทยานิพนธ์นักเรียน โรงเรียนดอนเสียดแดงพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22 พบว่า นักเรียนยังขาดการมีวินัย สังเกตได้จากพฤติกรรมที่นักเรียนแสดงออก นักเรียนไม่มีระเบียบวินัย ไม่ว่าจะเป็นการแต่งกาย การแสดงความเคารพ ไม่รับผิดชอบหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย แสดงพฤติกรรมก้าวร้าวไม่พึงประสงค์ ไม่เข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียน ไม่รู้จักการดูแลรักษาสิ่งของที่เป็นสาธารณะ ซึ่งก่อให้เกิดปัญหากับโรงเรียน พ่อแม่ ผู้ปกครอง ต้องคอยควบคุมพฤติกรรมของนักเรียน สอดคล้องกับการวิจัยของธนพงษ์ คำเกษ (2557) ได้วิจัยการพัฒนาวิทยานิพนธ์นักเรียนโรงเรียนชุมชนเอื้องก่อนาคี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 พบว่า นักเรียนบางส่วนยังขาดระเบียบวินัยด้านการรักษาความสะอาด การแต่งกาย และการเข้าแถว ควรได้รับการพัฒนาวิทยานิพนธ์นักเรียนอันนำไปสู่การปฏิบัติให้เกิดกับนักเรียน สอดคล้องกับการวิจัยของคุณวุฒิ ภิรมย์ลาภ (2558) ได้วิจัยการเสริมสร้างวินัยนักเรียนด้านการแต่งกายและการรักษาความสะอาด โรงเรียนมัธยมศึกษาเทศบาล 3 “ยุติธรรมวิทยา” สังกัดสำนักงานการศึกษาเทศบาลนครสกลนคร พบว่า นักเรียนยังไม่มีวินัยเท่าที่ควร โดยเฉพาะนักเรียนบางส่วนแต่งกายไม่ถูกต้องตามระเบียบของโรงเรียน แต่งกายเป็นไปตามสมัยนิยมมากเกินไป นักเรียนไม่ใส่ใจในการดูแลรักษาความสะอาดร่างกายและเครื่องแต่งกาย ขาดวินัยในเรื่องเครื่องแต่งกายและรักษาความสะอาด และสอดคล้องกับการวิจัยของพรทิพย์ โกกิลารัตน์ (2561) ได้วิจัยการพัฒนาวิทยานิพนธ์นักเรียนโรงเรียนบ้านหนองแปน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 พบว่า นักเรียนยังไม่มีระเบียบวินัยเท่าที่ควร โดยเฉพาะที่เห็นชัดเจนคือ ด้านการแต่งกายที่ยังไม่ถูกระเบียบ นำชายเสื้อออกนอกกางเกง ไม่สวมรองเท้านักเรียนมาโรงเรียน การเหยียบส้นรองเท้า การทำสีผม ด้านการตรงต่อเวลา การมาโรงเรียนสาย การไม่เข้าเรียนตรงเวลา ด้านความ

รับผิดชอบต่อหน้าที่ การไม่รับผิดชอบในการทำงาน การไม่ช่วยเพื่อนทำความสะอาดประจำวัน หลีกเลี่ยงการทำความสะอาดบริเวณที่รับผิดชอบ

1.2 ปัญหาเกี่ยวกับวินัยนักเรียน โรงเรียนชุมชนบ้านตูม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาบึงกาฬ พบว่า ปัจจัยที่เป็นสาเหตุของพฤติกรรมนักเรียน ได้แก่ 1) ปัจจัยทางโรงเรียน การดำเนินงานด้านวินัยนักเรียนของโรงเรียนยังขาดความร่วมมือจากบุคลากรในโรงเรียน ครูที่รับผิดชอบยังไม่มีรูปแบบและคู่มือการพัฒนาวินัยนักเรียน ขาดความเชื่อมโยงระหว่างครูกับนักเรียน โรงเรียนกับผู้ปกครอง และการมีส่วนร่วมของชุมชน 2) ปัจจัยทางครอบครัว ซึ่งสถานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวไม่ดี ผู้ปกครองต้องไปทำงานต่างจังหวัด ทำให้การดูแลเอาใจใส่ลูกไม่ดีเท่าที่ควร และ 3) ปัจจัยด้านนักเรียน ซึ่งเป็นบุคลิกภาพส่วนตัวของนักเรียน นิสัย ความรับผิดชอบ และการคบเพื่อน ซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ด้านวินัย สอดคล้องกับวิจัยของรชตะ ขาวดี (2556) ได้วิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาการดำเนินงานเสริมสร้างวินัยนักเรียน โรงเรียนสหราษฎร์รังสฤษดิ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22 พบว่า ปัญหาเกิดจากการมีระเบียบข้อบังคับไม่ชัดเจน การเรียกร้องความสนใจ การเลียนแบบเพื่อน การไม่เห็นความสำคัญของวินัย การไม่ตระหนักเห็นความสำคัญของหน้าที่ตนเอง ผู้ปกครองขาดการเอาใจใส่ดูแลบุตรหลานอย่างใกล้ชิด ครูขาดการเอาใจใส่ดูแลอย่างใกล้ชิด ขาดแรงจูงใจในการปฏิบัติตนให้ถูกวินัยของโรงเรียน สอดคล้องกับวิจัยของทำนอง คะสุตใจ (2556) ได้วิจัยการพัฒนาวินัยนักเรียน โรงเรียนบ้านดอนเสียวแดงพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 22 พบว่า นักเรียนไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบของทางโรงเรียน ไม่เชื่อฟังคำสอนของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ทำลายข้าวของที่เป็นสาธารณะสมบัติ ไม่ใส่ใจเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม สอดคล้องกับวิจัยของธนพงษ์ คำเกษ (2557) พบว่า นักเรียนขาดความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงานพัฒนาวินัยนักเรียน ที่ไม่มีความชัดเจนเท่าที่ควร ส่งผลให้การดำเนินงานพัฒนาวินัยนักเรียนขาดประสิทธิภาพเกิดความยุ่งยากในการดำเนินงาน สอดคล้องกับวินัยของคุณวุฒิ ภิรมย์ลาภ (2558) พบว่า ปัญหาเกิดจากการปฏิบัติงานเกี่ยวกับวินัยนักเรียนด้านการแต่งกายและการรักษาความสะอาด ยังไม่มีรูปแบบหรือแนวทางที่กำหนดการปฏิบัติชัดเจน ครูไม่มีโอกาสชี้แจงแนวการปฏิบัติในเรื่องการแต่งกายที่ถูกต้องตามระเบียบของโรงเรียน การดำเนินงานวินัยนักเรียนด้านเครื่องแต่งกายทำได้เพียงตักเตือน และสอดคล้องกับวินัยของพรทิพย์ โกกิลรัตน์ (2561) พบว่า ปัญหาเกิดจากทางโรงเรียนได้ดำเนินการเรื่องพัฒนาวินัยนักเรียนปกติเหมือนกับโรงเรียนทั่วไปแต่ขาดการทำงานที่เป็นระบบขาดความร่วมมือจากบุคลากรอย่างจริงจัง นักเรียนได้รับอิทธิพลจากสื่อต่างๆ การเรียกร้องความสนใจ การเลียนแบบเพื่อน การไม่เห็นความสำคัญของการมีระเบียบวินัย ขาดแรง จูงใจในการปฏิบัติตนให้ถูกระเบียบของโรงเรียน ผู้ปกครองขาดการเอาใจใส่ดูแลบุตรหลานอย่างใกล้ชิด

จากการศึกษาสภาพ และปัญหาเกี่ยวกับวินัยนักเรียน ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กล่าวได้ว่า พฤติกรรมวินัยนักเรียนของแต่ละโรงเรียน ก่อนการสร้างวินัยหรือก่อนการพัฒนาวินัยนักเรียนมีสภาพ และปัญหาเกี่ยวกับวินัยนักเรียนไม่แตกต่างกัน นักเรียนมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมทั้งในโรงเรียนและที่บ้านทำให้มีคุณลักษณะที่ไม่พึงประสงค์ ดังนั้น จากเหตุผลดังกล่าวทุกโรงเรียนจึงจำเป็นต้องดำเนินการพัฒนาวินัยนักเรียน เพื่อให้ นักเรียนเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์มากยิ่งขึ้น

2. แนวทางการพัฒนาวินัยนักเรียนโรงเรียนชุมชนบ้านตูม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ พบว่า

จากการประชุมผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางการพัฒนาวินัยนักเรียน จำนวน 2 ด้าน ได้แก่ 1) วินัยในตนเอง ได้แก่ ด้านการแต่งกาย 2) วินัยต่อส่วนรวม ด้านการรักษาความสะอาดห้องเรียนและด้านการรักษาความสะอาดบริเวณที่รับผิดชอบ และการแสดงความเคารพซึ่งประกอบด้วย 4 แนวทาง ได้แก่ 1) การประชุมแบบมีส่วนร่วม 2) กิจกรรมการพัฒนาวินัยนักเรียน ได้แก่ 2.1) กิจกรรมแต่งกายดี คือศัคดีศรีของบัวตูม 2.2) กิจกรรมเด็กไทย 4.0 ใส่ใจมารยาท 2.3) กิจกรรม

ห้องเรียนน้อยๆ บรรยากาศน่าเรียน 2.4) กิจกรรมโรงเรียนสีเขียว รักสิ่งแวดล้อม 2.5) กิจกรรมกระเจิงเก๋ๆคิด และ 3) การนิเทศภายในแบบการประชุมนิเทศ ซึ่งการดำเนินการกิจกรรมตามแนวทางการพัฒนาวิทยุวิทยุช่วยทำให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการมีวินัย และส่งผลให้พฤติกรรมการมีวินัยดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของรชตะ ขาวดี (2558) พบว่าได้วิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาการดำเนินงานเสริมสร้างวินัยนักเรียน โรงเรียนสหราษฎร์รังสฤษดิ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22 โดยใช้ 3 แนวทางได้แก่ 1) การประชุมเชิงปฏิบัติการ 2) การจัดกิจกรรมเสริมสร้างวินัยนักเรียนทั้ง 3 ด้าน คือ การแต่งกาย การตรงต่อเวลาและความสะอาด มีกิจกรรมดังนี้ 2.1) กิจกรรมเพื่อนคู่คิด 2.2) กิจกรรมร่วมด้วยช่วยกัน 2.3) กิจกรรมต้นกล้าคุณธรรม 2.4) กิจกรรมนักเรียนตัวอย่าง 2.5) กิจกรรมแถวไม่ตรงธงไม้ขึ้น 3) การนิเทศติดตาม สอดคล้องกับการวิจัยของทำนอง คะสุใจ (2556) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาวิทยุวิทยุช่วยทำให้นักเรียน โรงเรียนดอนเสียวแดงพิทยาคมสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22 โดยในการพัฒนาวิทยุวิทยุช่วยทำให้นักเรียนใช้แนวทางในการพัฒนา 2 วงรอบ วงรอบที่ 1 ดำเนินการ 4 แนวทาง ได้แก่ 1) การศึกษาดูงานโรงเรียนต้นแบบที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาวิทยุวิทยุช่วยทำให้นักเรียน 2) จัดกิจกรรมพัฒนาวิทยุวิทยุช่วยทำให้นักเรียนประกอบด้วย 2.1) กิจกรรมประชุมเชิงปฏิบัติการ 2.2) กิจกรรมภูมิทัศน์ดี วารีสวย 2.3) กิจกรรมงามอย่างนักเรียนไทย 2.4) กิจกรรมน้องไหว้พี่ศิษย์ไหว้ครู 2.5) กิจกรรมเจริญสติ สมาธิปัญญา และ 2.6) กิจกรรมเข้าค่ายคุณธรรมเพื่อพัฒนาวิทยุวิทยุช่วยทำให้นักเรียน 3) การเยี่ยมบ้าน และ 4) การนิเทศติดตามและในวงรอบที่ 2 ได้ดำเนินการ 1) กิจกรรมประชุมเชิงปฏิบัติการ 2) การจัดกิจกรรมพัฒนาวิทยุวิทยุช่วยทำให้นักเรียน ประกอบด้วย 2.1) กิจกรรมประชุมเชิงปฏิบัติการ 2.2) กิจกรรมภูมิทัศน์ดี วารีสวย 2.3) กิจกรรมงามอย่างนักเรียนไทย 2.4) กิจกรรมน้องไหว้พี่ ศิษย์ไหว้ครู 2.5) กิจกรรมเจริญสติ สมาธิ ปัญญา และ 2.6) กิจกรรมเข้าค่ายคุณ ธรรมเพื่อพัฒนาวิทยุวิทยุช่วยทำให้นักเรียน 3) การนิเทศติดตามการดำเนินการพัฒนาวิทยุวิทยุช่วยทำให้นักเรียน สอดคล้องกับการวิจัยของ ธนพงษ์ คำเกษ (2557) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาวิทยุวิทยุช่วยทำให้นักเรียน โรงเรียนชุมชนเอื้องก่อนาดิ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 ซึ่งแนวทางการส่งเสริมวินัยนักเรียนที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนชุมชนเอื้องก่อนาดิ ได้แก่ 1) การศึกษาดูงานโรงเรียนต้นแบบ 2) การอบรมเชิงปฏิบัติการ ซึ่งมีกิจกรรมที่ปฏิบัติ คือ ภูมิทัศน์งามตาเอื้องก่อนาดิขึ้นใจ งามอย่างไทยก้าวไปกับไอที น้องไหว้พี่ พี่ไหว่น้อง ศุภรรรษาควคุณคุณธรรม เยี่ยมบ้าน และ 3) การนิเทศภายใน สอดคล้องกับการวิจัยของคุณวุฒิ ภิรมย์ลาลา (2558) ได้วิจัยเรื่อง การเสริมสร้างวินัยนักเรียนด้านการแต่งกาย และการรักษาความสะอาด โรงเรียนมัธยมศึกษาเทศบาล 3 “ยุติธรรมวิทยา” สังกัดสำนักงานการศึกษา เทศบาลนครสกลนคร โดยแนวทางและกิจกรรมการดำเนินงานเสริมสร้างวินัยนักเรียนด้านการแต่งกายและการรักษาความสะอาดใช้ 3 แนวทาง ได้แก่ 1) การประชุมเชิงปฏิบัติการ 2) กิจกรรมเพื่อพัฒนาการดำเนินงานเสริมสร้างวินัยนักเรียนด้านการแต่งกายและการรักษาความสะอาด 3) กิจกรรม ได้แก่ 3.1) กิจกรรมโฮมรูม 3.2) กิจกรรมตรวจเครื่องแต่งกายและการรักษาความสะอาด 3.3) กิจกรรมประจักษ์นักเรียนแต่งกายถูกต้องตามระเบียบของโรงเรียนและการรักษาความสะอาด และ 4) การนิเทศติดตาม และสอดคล้องกับการวิจัยของ พรทิพย์ โกกิลารัตน์ (2561) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาวิทยุวิทยุช่วยทำให้นักเรียนในโรงเรียนบ้านหนองแปน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 ซึ่งแนว ทางในการพัฒนาวิทยุวิทยุช่วยทำให้นักเรียนใช้ 3 แนวทาง ได้แก่ 1) การประชุมเชิงปฏิบัติการ 2) การจัดกิจกรรมพัฒนาวิทยุวิทยุช่วยทำให้นักเรียน ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านการแต่งกาย ด้านการตรงต่อเวลาและด้านความรับผิดชอบหน้าที่ มีกิจกรรม ดังนี้ 2.1) กิจกรรมเยี่ยมบ้านนักเรียน 2.2) กิจกรรมรักษาความสะอาดของบริเวณโรงเรียน 2.3) กิจกรรมอบรมหน้าเสาธง 2.4) กิจกรรมยืน – รับส่งนักเรียน 3) การนิเทศติดตาม

จากการดำเนินการตามแนวทางการพัฒนาวิทยุวิทยุช่วยทำให้นักเรียนโรงเรียนชุมชนบ้านตูม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กล่าวได้ว่า แนวทางการดำเนินการดังกล่าวสามารถทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมด้านวินัยดีขึ้น

3. ผลการติดตามการพัฒนาวิสัยนักเรียน โรงเรียนชุมชนบ้านตาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาบึงกาฬ

ผลการประชุม ผู้วิจัยได้กำหนดการพัฒนาวิสัยนักเรียนจำนวน 2 ด้าน ได้แก่ 1) วินัยในตนเอง ได้แก่ การแต่งกาย และ 2) วินัยต่อส่วนรวม ได้แก่ การรักษาความสะอาดห้องเรียน การรักษาความสะอาดบริเวณรับผิดชอบ การแสดงเคารพ ซึ่งประกอบด้วย 5 แนวทาง ได้แก่ 1) การประชุมแบบมีส่วนร่วม 2) กิจกรรมการพัฒนาวิสัยนักเรียน ได้แก่ 2.1) กิจกรรมแต่งกายดี คือศักดิ์ศรีของบัวตูม 2.2) กิจกรรมเด็กไทย 4.0 ใส่ใจมารยาท 2.3) กิจกรรมห้องเรียนน่าอยู่ บรรยากาศน่าเรียน 2.4) กิจกรรมโรงเรียนสีเขียว รักสิ่งแวดล้อม 2.5) กิจกรรมกระเจองาคูคิด และ 3) การนิเทศภายในแบบการประชุม นิเทศ โดยใช้แบบประเมินพฤติกรรมนักเรียน แบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถามเพื่อประเมินพฤติกรรมพฤติกรรมการสร้างวินัยนักเรียนโดยนักเรียน จากผลการดำเนินการตามแนวทางการพัฒนาวิสัยนักเรียน ช่วยทำให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านวินัยดีขึ้น จากผลการพัฒนาวิสัยนักเรียนหลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนา ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ รชตะ ขาวดี (2558) พบว่า ได้วิจัยเรื่อง การวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาการดำเนินงานเสริมสร้างวินัยนักเรียน โรงเรียนสหราษฎร์รังสฤษดิ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22 พบว่า 1) ครูมีความรู้ความเข้าใจอยู่ในระดับมาก ผลการประชุมเชิงปฏิบัติการ กลุ่มผู้ร่วมวิจัยและนักเรียนเห็นความสำคัญของความมีวินัย มีความรู้ความเข้าใจ ในแนวทางการส่งเสริมความมีวินัยในตนเองของนักเรียนที่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน ซึ่งส่งผลให้การส่งเสริมความมีวินัยในตนเองของนักเรียนบรรลุตามเป้าหมายได้ทุกคน ได้ร่วมกันกำหนดกลยุทธ์และกิจกรรมการพัฒนาการดำเนินงานเสริมสร้างความมีวินัยนักเรียน 2) การจัดกิจกรรมในการดำเนินงานเสริมสร้างวินัยนักเรียน พบว่า ด้านการแต่งกาย จัดกิจกรรมเพื่อนคู่คิด ต้นกล้าคุณธรรม และนักเรียนตัวอย่าง วินัยนักเรียนที่มีผลการพัฒนามากกว่าด้านอื่นๆ คือวินัยด้านการแต่งกาย อยู่ในระดับคุณภาพมาก วินัยด้านการตรงต่อเวลา อยู่ในระดับคุณภาพมาก และวินัยด้านความสะอาด อยู่ในระดับคุณภาพมาก ซึ่งสรุปผลการวิเคราะห์ความก้าวหน้าการเสริมสร้างวินัยนักเรียนมีการพัฒนาขึ้นทุกด้าน สอดคล้องกับการวิจัยของ ทำนอง คະสุดใจ (2556) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาวิสัยนักเรียน โรงเรียนดอนเสียวแดงพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22 พบว่า วงรอบที่ 1 ก่อนการพัฒนาพบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาตามพฤติกรรมบ่งชี้ พบว่า ทุกพฤติกรรมบ่งชี้อยู่ในระดับปานกลาง ทุกตัวบ่งชี้ ภายหลังมีการพัฒนา พบว่า โดยภาพ รวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาตามพฤติกรรมบ่งชี้ พบว่า ทุกพฤติกรรมบ่งชี้อยู่ในระดับ มาก และ วงรอบที่ 2 การพัฒนาวิสัยนักเรียนโดยภาพรวม อยู่ในระดับ มากที่สุด เมื่อพิจารณาตามพฤติกรรมบ่งชี้ในวงรอบที่ 2 พบว่า ทุกพฤติกรรมบ่งชี้อยู่ในระดับ มากที่สุด สอดคล้องกับการวิจัยของ ธนพงษ์ คำเกษ (2557) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาวิสัยนักเรียนโรงเรียนชุมชนเอื้องก่อนาคี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 2 พบว่า ผลการประชุมพฤติกรรมความมีวินัยของนักเรียน โดยครูก่อนการดำเนินการพัฒนาวิสัยนักเรียนโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ภายหลังการพัฒนาโดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ผลการจัดกิจกรรมพัฒนาพฤติกรรมพัฒนาวิสัยนักเรียนตามขั้นตอนต่างๆ ทำให้นักเรียนซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายเกิดการ พัฒนาวิสัยนักเรียน ด้านการตรงต่อเวลา การรักษาความสะอาด การแต่งกาย และการเข้าแถว เพิ่มมากขึ้น สอดคล้องกับการวิจัยของ คุณวุฒิ ภิรมย์ลาภ (2558) ได้วิจัยเรื่อง การเสริมสร้างวินัยนักเรียนด้านการแต่งกายและการรักษาความสะอาด โรงเรียนมัธยมศึกษาเทศบาล 3 “ยุติธรรมวิทยา” สังกัดสำนักงานการศึกษา เทศบาลนครสกลนคร พบว่า ครูมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานเสริมสร้างวินัยนักเรียนด้านการแต่งกายและการรักษาความสะอาดอยู่ในระดับมาก กลุ่มผู้ร่วมวิจัยและนักเรียนเห็นความสำคัญของการมีวินัย ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนในการกำหนดแนวทางและกิจกรรมในการพัฒนาการดำเนินงานร่วมกัน นักเรียนกลุ่มเป้าหมาย บรรลุความมุ่งหมายที่ตั้งไว้คือ การมีวินัยในด้านการแต่งกายถูกต้องตามระเบียบของโรงเรียนและการรักษาความสะอาด และสอดคล้องกับการวิจัยของพรทิพย์ โกกิลรัตน์ (2561) ได้วิจัยเรื่องการพัฒนาวิสัยนักเรียนในโรงเรียนบ้านหนองแปน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 พบว่า นักเรียน

กลุ่มเป้าหมายมีพฤติกรรมด้านการรักษาวินัยด้านการแต่งกายด้านการตรงต่อเวลา และด้านความรับผิดชอบต่อนหน้าที่เป็นไปในทางที่ดีขึ้น

จากผลการติดตามการพัฒนาวินัยนักเรียน โรงเรียนชุมชนบ้านตูม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาบึงกาฬ โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยใช้กิจกรรมในการพัฒนาวินัยนักเรียน ซึ่งประกอบด้วย 5 กิจกรรม เพื่อพัฒนาวินัยนักเรียน จำนวน 2 ด้าน ได้แก่ 1) วินัยในตนเอง ได้แก่ ด้านการแต่งกาย และ 2) วินัยต่อส่วนรวม ได้แก่ การรักษาความสะอาดห้องเรียนการรักษาความสะอาดบริเวณรับผิดชอบ และการแสดงความเคารพ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถกล่าวได้ว่า การดำเนิน การพัฒนาวินัยนักเรียน สามารถทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมในการปฏิบัติตามระเบียบของโรงเรียนดีขึ้น แสดงว่าการพัฒนาวินัยนักเรียนช่วยทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมด้ายวินัยดีขึ้น

เอกสารอ้างอิง (References)

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- คุณวุฒิ ภิรมย์ลาภ. (2557). *การเสริมสร้างวินัยนักเรียนด้านการแต่งกายและการรักษาความสะอาดโรงเรียนมัธยมศึกษา เทศบาล 3 “ยุติธรรมวิทยา” สังกัดสำนักงานการศึกษา เทศบาลนครสกลนคร*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. สกลนคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ทำนอง คะสุดใจ. (2556). *การพัฒนาวินัยนักเรียน โรงเรียนดอนเสียวแดงพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 22*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. สกลนคร :มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ทรงกรด หิรัญเกิด. (2561). *คู่มือเตรียมสอบผู้บริหารสถานศึกษา ความรอบรู้ พลวัตรและสมรรถนะทางการบริหาร*. ชัยภูมิ. ธนพงษ์ คำเกษ. (2557). *การพัฒนาวินัยนักเรียนโรงเรียนชุมชนเอื้อก่อนาคี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 2*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. สกลนคร :มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). *การวิจัยเบื้องต้น*. พิมพ์ครั้งที่ 8 กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- พรทิพย์ โกกิลารัตน์. (2561). *การพัฒนาวินัยนักเรียนโรงเรียนบ้านหนองแปน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสกลนคร เขต 2*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. สกลนคร :มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- รชตะ ขาวดี. (2556). *การวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาการดำเนินงานเสริมสร้างวินัยนักเรียน โรงเรียนสหราษฎร์รังสฤษดิ์ สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. สกลนคร :มหาวิทยาลัยราชภัฏ สกลนคร.
- เรืองทรัพย์ ติดมา. (2551). *การพัฒนาการดำเนินงานเสริมสร้างวินัยนักเรียนด้านความ รับผิดชอบโรงเรียนศรีวิไลวิทยา อำเภอศรีวิไล จังหวัดหนองคาย*. การศึกษาค้นคว้าอิสระ กศ.ม. มหาสารคาม :มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการจัดการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560- 2579*. กรุงเทพฯ:พริกหวาน กราฟฟิก จำกัด.